

Luxus vagy szükséglet?

Idegen nyelvű könyvek egy közművelődési könyvtárban

Budapesten nagyon kevés közművelődési könyvtárban kölcsönöznek idegen nyelvű könyveket. Az okokat nem szükséges kutatni, azok nyilvánvalóak. Az idegen nyelvű könyvek rohamosan emelkedő ára, a négy-öt nyelv ismeretének igénye, a katalogizálásra fordított idő és az elhelyezéshez szükséges polcmennyiség szükségése mind-mind úgy befolyásolja a könyvtárakat, hogy eltekintsenek ettől a rendkívül fontos szolgáltatástól. Pedig mind *kevésbé tartható állapot, hogy egy kétmillió fővárosban egyetlen intézmény, a Gorkij Könyvtár vállalja magára ezt a feladatot.*

Egyre gyarapszik a nyelvtudást igénylő foglalkozások köre, s mind több nyelvtanár, fordító, tolmácsra van szükség. Évről évre nagyobb számban keresik fel Magyarországot külföldiek, így mind jobban nő a velük érintkező magyar állampolgárok köre is.

Mindezek parancsolóan írják elő a társadalom számára, hogy az *igények ilyen mértékű növekedésével* párhuzamosan gondoskodják azok kielégítéséről is. A nyelvtanfolyamok önmagukban nem alkalmasak az élő nyelvek jó hatásfokú elsajátítására. Találón írja Kardos Tibor ezzel kapcsolatban: „Az a feltevés, hogy majd a nyelvtanulás végén olvas irodalmat az, aki nyelvet tanul, alig állja meg a helyét. Közben is kell adni irodalmat a nyelvtanulónak, különösképpen, ha az fogékony, serdülő fiatalember.”

A kérdés társadalmi jelentőségét fokozza, hogy a fizikai dolgozók, illetve azok gyermekeinek hátrányos helyzete talán ezen a területen a legszembetűnőbb. A szaktudományok elsajátítása lényegesen egyszerűbb számukra, mint az, hogy a nyelvtudás terén behozzák lemaradásukat. Itt a család részéről való

igényfelkeltés hiányán kívül az idegen nyelvű könyvek emelkedő ára is gátoló szerepet játszik. Államunk ma már mindent megtesz a tehetséges fizikai munkások legmagasabb képzéséért, a társadalom számára azonban az is fontos, hogy a szellemi pályákon szintén állják a versenyt az ott működő, nyelveket tudó szakemberekkel. Az idegen nyelvek ismerete, illetve a tanulás előmozdítása tehát nem utolsósorban társadalmi-politikai kérdés.

Állomány — forgalom

Ezek a meggondolások indokolták, hogy a főváros V. kerületében működő 1. sz. Szabó Ervin Könyvtárban kiemelt feladatként kezeljük az idegen nyelvű állomány fejlesztését és kölcsönzését, bár erre ma még rendkívül szerény anyagi, személyzeti és elhelyezési lehetőségeink vannak.

Munkánk eredményességének növelésére vizsgálatot folytattunk az idegen nyelvű könyvek olvasói körében. Elsősorban arra voltunk kíváncsiak, hogy a 4080-as létszámú olvasótábor melyik rétege veszi igénybe ezt a szolgáltatást. A vizsgálat időpontjában 2841 olvasónál volt könyv kikölcsönözve, közülük 329, tehát 11,5% kölcsönzött idegen nyelvű könyvet. A könyvállomány 30 257 kötet, ebből 3504 az idegen nyelvű, tehát 11,6%. Ez az arány még magasabbnak értékelhető, mivel a magyar nyelvű művekből több — gyakran 6—8 — példány van, míg az idegen nyelvűekből — anyagi okokból — csak egy-egy.

1973. decemberében megvizsgáltuk az idegen nyelvű könyvek forgalmát is. Ebben a hónapban 718 kötet idegen nyelvű könyvet kölcsönöztünk az alábbi megoszlásban:

Nyelv	kötet	Az idegen nyelvű könyvek forgalmának %-ában	Az idegen nyelvű állomány %-os megoszlása
Angol	235	32,7	27,3
Német	388	54	52,5
Orosz	15	2	8
Francia	80	11	12

Az állomány és a forgalom százalékos arányának egybevetése munkánk újraértékelésére készítetett. Megállapítottuk, hogy mindennekelőtt az angol nyelvű irodalom vásárlását kell szorgalmazni. A német és a francia anyag kihasználtsá-

ga nagyjából összhangban van az állomány nagyságával.

Külön kell szólnunk az orosz nyelvű anyagról. A vizsgálat megerősítette azt a tapasztalatunkat, hogy az amúgy is szerény állományrész kihasználtsága csupán

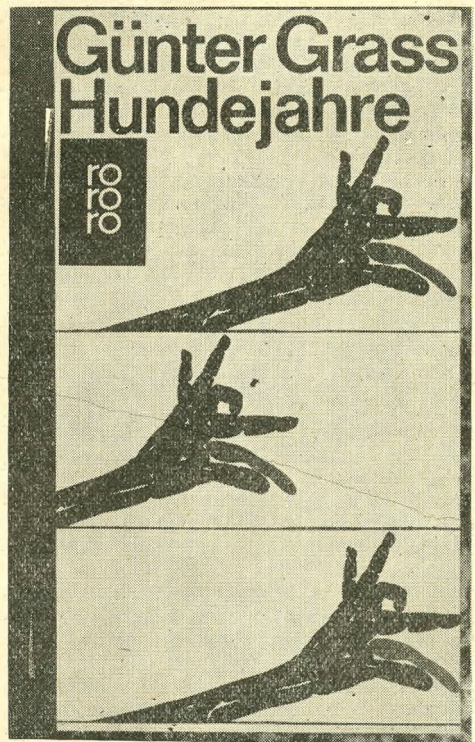

25% körül mozog. A gyér kihasználtság okait kutatva elemeztük az állomány összetételét. Az orosz klasszikusok műveivel való ellátottságunk megfelelő, azonban hiányzik a modern szovjet irodalom, ami nagyrészt beszerezhetetlen. Hogy csak néhányat említsünk: Venlova litván költő, Valton észt prózaíró, Szuljemanov kazah költő vagy Vampilov orosz drámaíró (aki az utolsó évek egyik nagy felfedezettje), továbbá Dumbadze grúz író munkái a számunkra egyedüli beszerzési forrást jelentő Gorkij Könyvesboltban sem kaphatók. Több helyütt észrevételeztük már, és itt is megemlítjük, hogy a bolt anyaga nem tükrözi eléggé a Szovjetunió gazdag, sokszínű, izgalmasan érdekes irodalmát. Mivel hazánk összes iskolatípusában tanulnak orosz nyelvet, minden okunk megvan arra, hogy e kérdés megoldását szorgalmazzuk.

Könyvtárunkban az idegen nyelvű anyag beszerzését részben az állomány kiegészítésének szükségessége, részben a nyelvtanulás sajátos szempontjai határozzák meg. Köztudomású, hogy a külföldi művek magyarra fordítva — fordítási és nyomdakapacitási nehézségekből adódóan — csak több éves késéssel jelennek meg a hazai könyvpiacra. Ezért arra törekszünk, hogy a fontosabb külföldi műveket lehetőség szerint azok megjelenési

időpontjában eredeti nyelven kínálhassuk olvasóinknak. Hogy ez mennyire sikerül, az alábbi számadat tükrözi. A vizsgált időszakban az olvasóknak kikölcsönzött könyvek 15%-át már lefordították magyar nyelvre, 85%-át viszont még nem.

Utóbbiak között nagy számban találhatók a nyelvtanulást segítő, könnyű, szórakoztató könyvek (krimi, horror stb.). Ezekon kívül olyan jelentős műveket is beszereztünk, mint *Kocsetov: Sz kem tü pojdes v razvedku* c. műve, ami nem jelent még meg magyarul; *Kirst: Keiner kommt davon* c. nagy sikerű munkája; *Salten: Florian-ja*, ami magyar nyelven már teljesen kikopott könyvtárainkból; *Géraldy: Toi et Moi (Te meg én)* c. kötetete, aminek utolsó magyar kiadása évtizedekkel ezelőtt jelent meg. *Sarraute: Le planétarium* c. művét, amely az ELTE francia szakán kötelező irodalom, a magyar fordítás megjelenése előtt 7 évvel vásároltuk meg. A legújabb angol drámaírók közül *Orton, Fugard, Pinner Storey, Terson* stb. művei is bár csak eredeti nyelven találhatók, megvannak könyvtárunkban. *Plath* világhírű műve: *The bell jar (Az üvegbura)* 8 évvel a magyar fordítás megjelenése előtt már olvasóink rendelkezésére állt. A turizmus fejlődésével egyre inkább keresett a firenzei Uffizi képtár ismertetője, amelynek példányai szintén csak orosz és an-

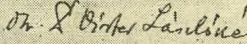

7. Könyvtár!

Megkaptuk leányommal együtt felosztító kartonjunkt, amire azért válaszolok, mert szeretném kihangsúlyozni, hogy a könyvtár munkájával a legnagyobb mértékben meg voltunk elégedve az ott dolgozók szakértelme, segítőkészsége példamutató. Amiért nem mentünk vissza csak az, hogy a lakásunktól messze eszik u.i. Budán, a Győri uton lakunk és ilyen távolságra a könyv cipelése megterhelést jelent.

Ettől függetlenül, - talán épp az Önök dicséretére megjegyzném, hogy gyerekeimet meghagytam, hogy esetlegesen hagyatékokból azokat az idegennyelvű könyveimet, amiket ők nyelvtudás hiányában nem értenek meg - és ezek nem is értéktelenek, az Önök fiókjának ajánlják fel adományként. Érdemben azonban remélem, hogy erre mégsem fog egyhamar sor kerülni.

Tisztelettel

Dr. Á. Várter Lászlóné és
Várter Helga

Budapest XII. Győri ut. 4. II. 6.

gol nyelvű kiadásban léteznek, ezek is megtalálhatók könyvtárunkban, bár állandóan előjegyzések vannak rájuk.

Az olvasók

A korosztályok arányát vizsgálva a felmérés igazolta azt a tapasztalatunkat, hogy a 60 évesnél idősebbek pillanatnyilag az első helyen állnak az idegen nyelvű irodalom olvasásában. Örvedetesen magas a 14 és 30 év közöttiek aránya is. Úgy tűnik, hogy elsősorban azok olvasnak idegen nyelven, akiket még, vagy már nem köt le a család és munka kettős gondja.

Az idegen nyelven olvasók lakóhely szerinti megoszlása is érdekes. Figyelemre méltónak tartjuk, hogy míg a könyvtár saját kerületéből, az V. kerületből 149 kölcsönzőnk volt a vizsgált időszakban, addig a többi kerületből, valamint vidékről 180. Nem rendelkezünk arra vonatkozólag adattal, hogy az utóbiak közül hányan dolgoznak a könyvtár közelében. A külső négy kivételével valamennyi kerületből akad olyan olvasónk, aki idegen nyelvű könyvet kölcsönöz. A többség természetesen a két szomszédos, tehát a VI. és a XIII. kerületből való. A könyvtár természetes vonzáskörén túlről jelentkező érdeklődés az igények és a lehetőségek közötti összhang hiányára figyelmeztet.

A vizsgálat adatai szerint 98 olvasó kizárólag idegen nyelvű könyveket kölcsönöz. Véleményük szerint azért, mert a magyar nyelvű könyvek elérhető áron kerülnek forgalomba, és egyébként is minden könyvtárban beszerezhető. A magyar nyelvű könyvek kölcsönzését ma-

gától értetődőnek, az idegen nyelvű, különleges szolgáltatásnak tekintik, ott ennek is természetesen kellene lennie, hiszen a magyar nyelv világnyelv, és a műfordítás köre korlátozott. Ez szabja meg magatartásukat is; hálások a szolgáltatásért, könyveket ajándékoznak, illetve hagyatékként kilátásba helyeznek a könyvtár számára.

Mint írtam, zömmel nyugdíjasok kölcsönöznek idegen nyelvű könyveket. Számukra a könyv gyakran az egyetlen szórakozás, örömforrás, nemegyszer híd az élethez. Betegség vagy mozgásképtelenség esetén a könyveket lakásukra küldjük. Sok olvasónk számára az idegen nyelv ismerete és gyakorlása egzisztenciális kérdés. Számos üzletkötő, nyelvtanár, idegen nyelvű levelező, tolmács, szakfordító csak ezért iratkozik be könyvtárunkba. Nyelvszakos egyetemisták és tagozatos osztályba járó középiskolások is rendszeresen kölcsönöznek nálunk.

Miért olvasnak idegen nyelvű könyveket?

Sokan nyelvgyakorlás céljából olvasnak: főleg azok, akik ezt foglalkozásukhoz nélkülözhetetlennek tartják. Csaknem ugyanannyi azok száma, akik anyanyelvi szinten olvasnak: ők szórakozás céljából veszik a könyvet, hangszüllyözván az eredetiben való olvasás fontosságát. A harmadik kategóriába a nyelvtanulók tartoznak: középiskolások, egyetemisták és nyelvvizsgára készülők. Végül azok következnek, akik idegen anyanyelvűek, vagy pedig nem találják meg a szükséges irodalmat magyarul.

Az olvasók többsége a könyvtárunkban található idegen nyelvű könyvek számával és választékával egyaránt elégedett. Mivel más könyvtárakkal nincs összehasonlítási alapjuk, ez a dicséret természetesen *viszonylagos értékű*. Vásárlásainkat számon tartják, és örömmel fogadják. Többen szóvá tették azonban az új, a *modern irodalom hiányát*. Valamennyi nyelvterület iránt mutatkozik a jelenlegi választékot meghaladó igény. Sokan keresik a sajnálatos módon és indokolatlanul megszüntetett kétnyelvű sorozatot. Ezek az olvasók sokszor azonos műveket kölcsönöznek magyarul és eredetiben. Ez a megoldás nem pótolja a kétnyelvű könyvtár kiadványait.

Végül hangsúlyoznom kell, hogy az idegen nyelvű irodalom beszerzése és ajánlása megköveteli a könyvtárosoktól a minimális nyelvtudást, s a legszükségesebb szakirodalmat is ismerniük kell. Enélkül az igényeket sem felmérni, sem megnyugtatóan kielégíteni nem lehet.

Meiszner Tamásné